

řítku. Jsou to sekce sociologie práce, sociologie práva, sociologie rodiny, sociotechniky, sociologie vesnice a zemědělství, sociologie výchovy a sociologie města.

V čele Polské sociologické společnosti stáli vždy vynikající představitelé polského sociologického myšlení. V letech 1957–1963 to byl S. Ossowski, v letech 1963–1969 N. Assorodobajová a v letech 1969–1972 W. Markiewicz. Nynějším předsedou společnosti je od posledního valného shromáždění, které se konalo 4. března 1972 ve Varšavě, Jerzy Szacki, docent Varšavské university, autor řady knih a státi z oblasti dějin sociálního myšlení a sociologie, jehož studie *Utopie* byla vydána v r. 1971 rovněž u nás.

Na zmíněném valném shromáždění bylo vysloveno několik zajímavých myšlenek týkajících se hodnocení minulé činnosti společnosti i námětů do budoucna. Tak například bylo konstatováno, že i když podmínky práce Polské sociologické společnosti byly během posledních tří let, zvláště v období březnových událostí v r. 1968 a prosincových událostí v r. 1970, těžké a složité, přesto sociologické kruhy zachovaly důstojný, věcný a uvážlivý postoj. V důsledku toho prestiž polské sociologie dále vzrostla, což se odrazilo mezi jiným v tom, že polští sociologové jsou zastoupeni v Mezinárodní sociologické asociaci i ve vedoucích orgánech Polské akademie věd tak početně jako nikdy dříve.

V diskusi se hovořilo i o některých nedostacích. Tak například bylo konstatováno, že atraktivnost společnosti se v posledních letech poněkud zmenšila. Příčina je spatřována také v tom, že v této době vznikla řada sociologických středisek, ústavů a pracovišť. Polská sociologická společnost by neměla zdvojit činnost těchto institucí, ale spíše rozvíjet ta sociologická odvětví, která nejsou zastoupena v existující struktuře vysokých škol. Měla by také ve větší míře stimulovat věcnou a odbornou vědeckou kritiku a přispívat k výměně vědeckých informací.

Dále byl vysloven názor, že slovo sociolog je dnes označením profese. Z toho důvodu by se mělo uvažovat o tom, jak může Polská sociologická společnost přispět k rozvoji odborného poradenství a k praktické aplikaci sociologických poznatků. V situaci, kdy rok od roku přibývá sociologických výzkumů i sociologických publikací, by společnost měla být rovněž iniciátorem odborných diskusí na toto téma, neboť kvalita výzkumů a publikací nejde vždy ruku v ruce s jejich masovostí.

Z dalších námětů stojí za pozornost návrh na zajištění těsnější spolupráce mezi sociology-teoretiky, kteří pracují na vysokých školách, a sociology-praktiky zaměstnanými v závodech, návrh pouznaných sociologů, aby byla zorganizována konference o tvorbě Floriana Znanieckého, návrh, aby Polská sociologická společnost šířejí než dosud popularizovala teoretické i badatelské výsledky soudobé světové sociologie a aby organizovala diskuse o aktuálních společenských a politických problémech. Bylo rovněž poukázáno na potřebu dobrých učebnic sociologie, které by nebyly „subtilními“ akademickými úvahami,

ale pro praxi velice potřebným panorama-tickým obrazem a popisem polské společnosti, i na nutnost lepší vzájemné informovanosti o tématech, na nichž se pracuje v různých vědeckovýzkumných institucích. Varšavští sociologové navrhli, aby byla zřízena cena S. Ossowského za nejlepší sociologickou knihu roku. Bylo rovněž připomenuto, že v r. 1973 uplyne deset let od smrti S. Ossowského a že by při této příležitosti měla Polská sociologická společnost uspořádat vědeckou konferenci věnovanou jeho dílu. S kladným ohlasem se setkal návrh, aby časopis *Studia Sociologiczne* byl přeměněn ze čtvrtletníku na dvouměsíčník. Opakovaně byl vyslovován požadavek, aby se Polská sociologická společnost zasadila o vyřešení otázky ochrany povolání sociologa a o stanovení profesionálního statusu sociologa v Polské lidové republice.

Prvních patnáct let činnosti Polské sociologické společnosti bylo rozhodně úspěšných. Této společnosti patří významný podíl na celkové pozitivním vývoji a výsledcích soudobé polské marxistické sociologie. Nezbyvá než popřát členům Polské sociologické společnosti obdobné úspěchy i v dalším rozvoji sociologické práce.

Jan Sedláček

Celostátní konference „Problémy a postavení podnikových sociologů se zřetelem na výzkumy v průmyslových podnicích“

Ve dnech 24.–26. 10. 1972 probíhala v Tatranské Lomnici celostátní konference zaměřená k problémům marxistické průmyslové sociologie a těch, kdož realizují její funkce v hospodářské praxi — podnikových sociologů. Jejím pořadatelem byl Československý výzkumný ústav práce v Bratislavě; na přípravě i realizaci obsahového zaměření jednání se dále podíleli pracovníci katedry sociologie-filosofické fakulty University Komenského v Bratislavě a pracovníci katedry ekonomické sociologie a psychologie fakulty řízení VŠE v Praze.

Tato konference, které se zúčastnilo asi 60 sociologů z pracovišť výzkumných ústavů, vysokých škol i podniků, úspěšně navázala na konferenci obdobného zaměření, kterou pořádal Československý výzkumný ústav práce v roce 1967.

Cílem jednání bylo — vedle vzájemné výměny informací o nejnovějších prováděných výzkumech (zaměřených na problematiku kvalifikačních a profesionálních změn, působení hmotných i nehmotných stimulů, sociální a profesionální mobility, rozvoj iniciativy a účasti pracujících na řízení atd.) — vyjasnění a stanovení základních postulatů marxistické průmyslové sociologie, které musí být uplatňovány ve výzkumné práci v podnicích, postulatů, jejichž respektování je základním předpokladem pro kvalitativní růst úrovně této práce po stránce metodologické, metodické i technické.

Účastníci konference byli také v přehledné formě seznámeni se sociologickým přístupem ke zkoumání průmyslového podniku a s pro-

blémy souvisejícími s utvářením sociální pozice, role i pracovní náplně podnikového sociologa.

Jednání konference zahájil a průběh jejího prvního dne řídil Štefan Hora, vedoucí oddělení sociologie práce Československého výzkumného ústavu práce v Bratislavě.

Jako první vystoupil V. Pernica (Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV) s referátem na téma *Problémy marxistické sociologie a výzkumné činnosti v průmyslových podnicích*. Kriticky charakterizoval současný stav rozvoje buržoazní sociologie průmyslu, jak pokud jde o rozvíjení teoretických koncepcí, tak pokud jde o praxi empirických výzkumů. Podrobně rozebral základní charakteristické rysy marxistické průmyslové sociologie, pro kterou je typický zejména důraz na výchozí teoretické analýzy filosofického charakteru, odpor proti jednostranné absolutizaci dílčích jevů a respektování systémového přístupu ke zkoumaným sociálním jevům a procesům. Hlavní funkcí společensky angažované marxistické průmyslové sociologie je její podíl na vědomém koncipování tendencí budoucího vývoje s cílem zajistit vyšší stupeň integrace jednotlivých podnikových subsystémů v rámci cílů a zájmů socialistické společnosti jako celku.

Prof. J. Kohout (katedra ekonomické sociologie a psychologie fakulty řízení VŠE v Praze) se ve svém vystoupení zabýval problematikou sociálního plánování v průmyslovém podniku a s tím souvisejícími úkoly podnikového sociologa. Vedle vyjasnění některých základních pojmů a kategorií (zejména chápání pojmu sociální plánování v buržoazní a marxistické průmyslové sociologii) se věnoval především bližšímu vymezení základních oblastí sociálního plánování a etap, v nichž by mělo v podnicích probíhat. Varoval před úspěšným a komplexně nepřipraveným zaváděním sociálního plánování do podnikové praxe. Tomuto procesu musí předcházet především hluboké studium sovětských zkušeností a dále pak etapa experimentování ve vybraných podnicích, opřená o seriózní sociální analýzu výchozího stavu.

Š. Hora (Československý výzkumný ústav práce v Bratislavě) informoval o již provedených základních sociologických výzkumech a zdůraznil význam, jaký má jejich studium pro práci mladých podnikových sociologů. Umožňuje jim osvojit si poznatky, které již byly shromážděny, a přispívá tak k správné teoretické i metodologické orientaci vlastní výzkumné práce v podnicích. V dalším se autor zaměřil na podrobnější charakteristiku výsledků z výzkumu podnikových sociálních činností, realizovaného jako jeden z dílčích výzkumných úkolů Československého výzkumného ústavu práce.

A. Hirner (katedra sociologie filosofické fakulty University Komenského v Bratislavě) se ve svém referátu věnoval metodologickým aspektům sociologických výzkumů. Podtrhl, že uplatnění poznatků marxistické sociologie v praxi je závislé především na úrovni vědecké práce samé a na kritériích hodnocení. Podrobně rozvedl základní metodologické zá-

sady výzkumné práce v terénu, jež zatím nejsou vždy důsledně dodržovány. Konkrétně jde

1. o zásadu respektování jednoty teorie a empirie,
2. o zásadu systémového přístupu k sociální realitě,
3. o zásadu náročného přístupu k analýze sociální skutečnosti,
4. zásadu důkladné metodologické přípravy samotných výzkumných projektů.

Druhý den pokračovalo jednání konference dalšími referáty. J. Pichňa (katedra sociologie filosofické fakulty University Komenského v Bratislavě) se ve svém vystoupení zaměřil na charakteristiku některých základních aspektů systémového přístupu ke studiu sociálního celku průmyslového podniku. Jako hlavní úkol průmyslové sociologie označil odhalování vývojových zákonitostí sociální struktury tohoto systému a společenských mechanismů jeho fungování. Značnou pozornost věnoval vymezení základních znaků sociálního systému podniku a popisu některých základních sociálních procesů, které v jeho rámci probíhají.

Příspěvek J. Koláře (katedra ekonomické sociologie a psychologie fakulty řízení VŠE v Praze) seznámil účastníky konference se současným stavem rozvoje průmyslové sociologie v jednotlivých socialistických zemích. Vedle zhodnocení stávajícího stupně institucionalizace tohoto vědního oboru obsahoval referát i základní informaci o hlavních oblastech, na něž se orientuje vědeckovýzkumná práce sociologů v průmyslu, včetně charakteristiky prvních pokusů o mezinárodní spolupráci ve formě komparativních výzkumů.

M. Tomšík (katedra ekonomické sociologie a psychologie fakulty řízení VŠE v Praze) shrnul ve svém vystoupení dosavadní zkušenosti týkající se utváření profese podnikového sociologa v našich podmínkách i v ostatních socialistických zemích. Blíže se zaměřil zejména na analýzu možností zařazení podnikového sociologa do organizační struktury podniku a na rozbor negativních důsledků vyplývajících z dosavadní nejasnosti základních zásad a principů platných pro vymezení jeho práv a povinností, pracovní náplně i zásad platového a funkčního postupu. V závěru informoval o nejnovějších tendencích v oblasti přípravy podnikových sociologů na vysokých školách v Polsku, NDR a v Maďarsku.

Š. Karabín informoval plénum o celkovém zaměření pracovní činnosti a organizační struktury Československého výzkumného ústavu práce v Bratislavě. Vedle charakteristiky základních výzkumných úkolů ústavu (zejména hlavního úkolu státního plánu *Změny v charakteru, dělbě práce a kvalifikační strukturu pracovní síly v období vědeckotechnické revoluce*) se zmínil i o jeho koordináční činnosti a připravovaných seminářích, kolokviích a konferencích.

Odpolední jednání prvních dnů konference i závěrečné dopoledne bylo věnováno diskusi, kterou je možno souhrnně charakterizovat

jako velmi věcnou, střizlivou a angažovanou. V souladu se zaměřením konference se orientovala v podstatě na tři základní okruhy problémů — metodologické otázky sociologického výzkumu, problematiku sociálního plánování, pozici a roli podnikového sociologa.

Zejména k poslednímu problémovému okruhu hovořila řada mladých podnikových sociologů, kteří uváděli své bezprostřední zkušenosti z působení v podnicích, snažili se o odhalení příčin svých úspěchů i neúspěchů a informovali o prvních výsledcích své práce. Podnětná byla v tomto směru vystoupení ss. Komárka, Kyaničkové, Šarišského a dalších, velmi zasvěceně hovořili k těmto otázkám i prof. V. Čech a E. Reich.

V diskusi o sociálním plánování byli účastníci konference seznámeni se stavem prací, které na tomto úseku zajišťují a koordinují federální ministerstvo práce a sociálních věcí (referoval s. Chochola) i ministerstvo práce a sociálních věcí SSR (informoval s. Bartek).

Závěrem lze konstatovat, že konference splnila své základní cíle — přispěla k vzájemné informovanosti účastníků, umožnila navázání řady pracovních kontaktů a vyjasnila možné přístupy k řešení řady praktických problémů. Lze si jen přát, aby Československý výzkumný ústav práce v Bratislavě i v budoucnu pokračoval v pořádání obdobných konferencí i seminářů, které již mají svou dobrou tradici a jsou jednou z účinných forem pro zvyšování koordinovanosti cílevědomého obsahového zaměření i celkové teoretické i metodologické úrovně vědeckovýzkumné práce v oboru průmyslové sociologie.

Pro účastníky konference i pro ostatní zájemce bude v dohledné době vydán sborník materiálů, obsahující jak jednotlivé referáty, tak i nejzávažnější diskusní příspěvky.

Miloslav Tomšík

Žena a rodina v zrcadle společenského výzkumu v ČSSR*

Současná etapa vývoje naší společnosti je charakterizována mimo jiné výraznou účastí žen ve všech oblastech našeho národního hospodářství a veřejného života. Ve sféře řízení je tento trend doprovázen a současně podmínován řadou opatření stranických a státních orgánů, usilujících o vytvoření optimálních podmínek pro všestranný vývoj osobnosti ženy. To není úkol lehký, a má-li být úspěšně zvládnut, je třeba, aby k jeho řešení přispěla svým dílem i společensko-vědní fronta.

První systematické kroky v tomto směru byly učiněny z iniciativy Slovenské sociologické společnosti při SAV, Československé sociologické společnosti při ČSAV, Sociologického ústavu SAV a ústředního výboru Slovenského svazu žen. Uvedené instituce uspořádaly ve dnech 30. 11.—2. 12. 1972 v domě vědeckých pracovníků ve Smolenicích celo-

státní seminář *Žena a rodina v zrcadle společenského výzkumu v ČSSR*. Zúčastnili se ho zástupci ÚV KSC, ÚV KSS, Československé rady žen, Českého svazu žen, Slovenského svazu žen, pracovníci československých vědeckých ústavů, vysokých škol, odborných škol, ministerstev, průmyslových podniků, zdravotnictví, tisku, rozhlasu a zahraniční hosté z Bulharské lidové republiky, Německé demokratické republiky a Polské lidové republiky.

V úvodním projevu vyslovila J. Jančovičová z ústředního výboru Slovenského svazu žen naději, že se seminář stane mezníkem ve výzkumu postavení ženy a rodiny v naší společnosti, protože umožní celkové a více-méně interdisciplinární zmapování problematiky a poskytne obraz o stavu a orientaci výzkumů daného tématu. Označila smolenické setkání za významný krok, který může nejen posunout výzkum značně vpřed, ale i urychlit plnění závěrů XIV. sjezdu KSČ v této oblasti a poskytnout podklady pro jednání pléna ÚV KSS na jaře 1973, jehož předmětem bude postavení ženy a upevnění rodiny v naší společnosti.

Členka předsednictva ÚV KSS a předsedkyně ústředního výboru Slovenského svazu žen E. Litvajová poukázala ve svém projevu na okolnost, že je to poprvé, kdy se setkávají představitelé stranických a státních orgánů s pracovníky vědeckých institucí, aby společně řešili problém postavení ženy v naší společnosti. Tento úkol vyplývá ze závěrů IX. sjezdu KSS i XIV. sjezdu KSČ. Oba sjezdy zdůraznily, že je třeba vytvářet lepší podmínky pro zvýšení participace ženy na otázkách veřejného života. To je však možné pouze za předpokladu dosažení souladu mezi třemi rolemi ženy — rolí pracovnice, rolí matky a rolí občanky. V posledních dvaceti letech bylo v tomto směru již mnoho učiněno, mnoho však ještě zbývá učinit. Dnes se již nelze spokojit s dílčími výzkumy a dílčími opatřeními. Má-li být dosaženo harmonického rozvoje osobnosti ženy ve smyslu marxisticko-leninských idejí, je nutno celou otázku řešit komplexně, na základě vědecké analýzy a dlouhodobé koncepce. Vytvoření předpokladů k takovému přístupu je právě smyslem semináře.

Problém postavení ženy v současné společnosti je problémem celosvětovým. Socialistické zřízení má však všechny předpoklady pro jeho vyřešení. Spojené úsilí zainteresovaných složek, koordinace výzkumů a sociálních opatření pomohou tento cíl přiblížit.

V závěru zahajovacích projevů promluvil L. Kozár, první náměstek ministra práce a sociálních věcí SSR, o významu aktivity žen pro další rozvoj našeho národního hospodářství a socialistické společnosti vůbec. Kladně zhodnotil vývoj, k němuž došlo v postavení ženské populace v období existence nového společenského zřízení, ocenil péči stranických a vládních orgánů o vytváření stále optimálnějších podmínek pro uskutečnění dů-

* Cílem příspěvku je podat nejen ucelenou informaci o semináři stejného názvu, ale i poměrně podrobný přehled o výzkumech, které v dané oblasti probíhají.